

**Kasegaon Education Society's
Arts & Commerce College, Ashta**

Department of Geography

On

Unit.1 Introduction to Oceanography

By

Prof. Dr. Arun B. Patil

Introduction to Oceanography

सागरशास्त्राची ओळख

प्रस्तावना

प्राकृतिक भूविज्ञानाच्या शाखापैकी सागरशास्त्र ही एक प्रमुख शाखा असून गेल्या ७० वर्षापासून तिचे स्वतंजपणे अध्ययन होत आहे . सागरशास्त्रास इंग्रजीत Oceanography असे म्हणतात .

Ocean शब्दाचा अर्थ विस्तृत जलाशये किंवा सागर महासागर असा होतो . तर Grahe म्हणजे वर्णन होय . यावरून सागरशास्त्राचा अर्थ सागर किंवा महासागरांचे वर्णन असा होतो . सागरशास्त्र विषयात सागरजलाचे गुणधर्म, सागरतळ रचना, सागरी प्रवाह, भरती ओहोटी, सागरी लाटा, सागरी निक्षेप व सागरी साधनसंपत्ती इत्यादी वारींचा अभ्यास केला जातो .

सागरशास्त्राच्या व्याख्यां

- १ . पृथ्वीवरील सरोवर सागर व महासागर यांचा अभ्यास करणारे शास्त्र म्हणजे सागरशास्त्र होय .
- २ . सागरीजलाशी संबंधीत घटकांचे वर्णन व त्यांचे शास्त्रीय विश्लेषण म्हणजे सागरशास्त्र होय .
- ३ . Oceanography is the study of ocean in all their aspects, the plants and animals that live therein and the geological and geographical nature of the basins in which they lie .
- ४ . सागर भूविज्ञान म्हणजे सागरी जलातील परिस्थितीकी भौतिकी आणि रासायनिक गुणधर्मातील परस्पर संबंधाचे अध्ययन होय .

सागरशास्त्राचा इतिहासः

- १ . प्राचीन कालखंड .
- २ . मध्ययुगीन कालखंड .
- ३ . अर्वाचीन कालखंड .

सागरशास्त्राचे स्वरूपः

- १ . वर्णनात्मक स्वरूप .
- २ . प्रादेशिक स्वरूप .
- ३ . वस्तुनिष्ठ स्वरूप .
- ४ . कार्यकारणभाव स्वरूप .
- ५ . वैज्ञानिक स्वरूप .
- ६ . गतिशील स्वरूप .

सागरशास्त्राची व्याप्तीः

- १ . सागरशास्त्र व लोकजीवन .
- २ . सागरशास्त्र व भूरूपे .
- ३ . सागरशास्त्र व हवामान .
- ४ . सागरशास्त्र व साधनसंपत्ती .
- ५ . सागरशास्त्र व अभियांजिकी .
- ६ . सागरशास्त्र व पर्यावरण .
- ७ . सागरी हालचाली .
- ८ . सागरी जैविक घटक .

सागरशास्त्र व इतर भूभौतिकी आणि वातावरणीय शास्त्रः

- १ . भूगर्भशास्त्र व सागरशास्त्र .
- २ . भौतिकशास्त्र व सागरशास्त्र .
- ३ . जीवशास्त्र व सागरशास्त्र .
- ४ . रसायनशास्त्र व सागरशास्त्र .
- ५ . पर्यावरणशास्त्र व सागरशास्त्र .
- ६ . हवामानशास्त्र व सागरशास्त्र .
- ७ . खगोलशास्त्र व सागरशास्त्र .
- ८ . आर्थिक सागरशास्त्र .

सागरशास्त्राचे महत्त्वः

१. खनिजांच्या दृष्टीने .
२. खाद्यान्नांच्या दृष्टीने .
३. विद्युत निर्मितीच्या दृष्टीने .
४. हवामानाच्या दृष्टीने .
५. वाहतुकीच्या दृष्टीने .
६. व्यापाराच्या दृष्टीने .
७. संरक्षणाच्या दृष्टीने .
८. पर्यटनाच्या दृष्टीने .
९. उद्योगधंधाच्या दृष्टीने .